

MNEMO JADVALLAR O'QUVCHILAR NUTQINI SHAKLLANTIRUVCHI VOSITA SIFATIDA.

Sidiqova Yulduz Sobirovna

Osiyo Xalqaro universiteti

“Pedagogika va psixologiya” kafedrası o‘qituvchisi

tel: +998914164032

yulduzsobirova048@jmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada mnemojadvallar va ularning neyropedagogik asoslari, afzalliklari, ta'lim jarayonidagi o'rni haqida so'z boradi. Mnemojadvallarning neyropedagogik vosita sifatida o'quvchilarning tafakkur jarayonlarini qo'llab-quvvatlashi, miyaning ma'lumotni qayta ishlash va saqlash jarayonlarini optimallashtir tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Mnemojadvallar ,neyropedagogika, ta'lim usullari, o'qish samaradorligi, vizual, o'quvchilar, rangli kartochkalar.

Kirish

Neyropedagogika, ta'lim jarayonida miyadagi neyrobiologik va psixologik omillarni hisobga olgan holda ta'lim berish va o'qitish uslublarini ishlab chiqish bilan shug'ullanadi. Bugungi kunda ta'limni samarali qilish uchun turli xil pedagogik va psixologik usullar qo'llaniladi. Shulardan biri – mnemotablitsalar. Mnemotablitsalar, asosan, o'quvchilarni ma'lumotni samarali tarzda eslab qolish va uzatish uchun ishlatiladigan vositadir. Bu vosita o'quvchilarning diqqatini jamlashga, tasavvurini rivojlantirishga va materialni o'zlashtirishni osonlashtirishga yordam beradi.

Asosiy qism

Mnemojadvallar pedagogik vosita sifatida miya va xotira jarayonlariga asoslanadi. Mnemojadvallar faqat xotirani yaxshilashda emas, balki umumiy ta'limda samarali natijalarga erishishga ham yordam beradi. Ularni turli xil mavzularda ishlatish mumkin, masalan, tarix, matematika, til o'rganish, va boshqa sohalarida. Mnemojadvallar o'quvchilar uchun neyropedagogik vosita sifatida juda samarali, o'quv jarayonida o'quvchilarni ma'lumotlarni o'rganish va eslab qolishlarni yaxshilashga yordam beradi. Neyropedagogika, bolalarning miyasi va rivojlanishini hisobga olgan holda, o'qitish usullarini ishlab chiqadi. Mnemojadvallar esa bolalarning miya faoliyatini faollashtirib, ta'lim jarayonini yanada samarali qiladi.

Mnemojadvallarning bolaga neyropedagogik ta'siri quyidagi jihatlarda ko'rinadi:

Mnemojadvallar o'quvchilarning kognitiv rivojlanishiga yordam beradi. O'quvchilar ma'lumotlarni yodda saqlashda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin. Mnemojadvallar ularning ongini yengillashtirib, ma'lumotni tushunish va saqlashni osonlashtiradi. Jadval va diagrammalar, o'quvchilarga ma'lumotlarni ko'rish va tartibga solishda yordam beradi, bu esa miyaning tizimli ishlashini rag'batlantiradi. Mnemojadvallar o'qituvchi tomonidan tuziladi, shundan so'ng o'quvchilar bu jarayonga jalb qilinadi. Mnemotexnika nafaqat xotirani rivojlanishiga balkim, fantaziyani kuchaytirish, o'quvchilar tomonida tasvirlarni vizualashtirishga yordam beradi. O'quvchilar bilan ishlashda mnemojadvallardan foydalanish quyidagi holatlarda tavsiya etiladi:

- o'quvchining so'z boyligini oshirishda ;
- hikoya tuzishni va hikoya qilishni o'rgatishda;
- badiiy adabiyotni qayta hikoya qilishda;
- topishmoqlarni aytish va topishda;
- she'rlarni yodlashda.

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

Ishlash prinsiplariga asosan, mnemojadvallar vizual, auditorial, va kinestetik shakllarda taqdim etilishi mumkin. Bu metodlar miya faoliyatining turli jihatlarini faollashtirishga yordam beradi. Mnemojadvallar quyidagi neyropedagogik tamoyillarga asoslanadi:

Vizual o'rganish: Mnemojadvallar orqali o'quvchi materialni ko'rish orqali eslab qolish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bunday vositalar o'quvchilar uchun faqat qisqa muddatli xotiraga emas, balki uzoq muddatli xotiraga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Jadval yoki diagrammalarni ko'rish va ularga murojaat qilish o'quvchilarda ma'lumotni uzoq vaqt davomida eslab qolishga yordam beradi.

Tasvirlar va diagrammalarni ishlatish miya faoliyatini yaxshilaydi va o'qish samaradorligini oshiradi. Bolalar vizual materiallarni yaxshi o'zlashtiradilar. Mnemotablitsalar ma'lumotni rasmi shaklda taqdim etadi, bu esa bolalarga eslab qolishni yengillashtiradi. Masalan, rang-barang jadvallar yoki diagrammalar, bolalarga tezda ma'lumotni eslab qolish imkonini beradi. Miyaning vizual mintaqalari eslab qolish va ma'lumotlarni tuzishda kuchli rol o'ynaydi. Rasm va diagrammalar ma'lumotlarni yaxshiroq yodlashga yordam beradi, chunki vizual material ko'proq qiziqish uyg'otadi va ko'proq saqlanadi. Rasm yoki tasvirlardan foydalanish, mnemojadvallar metodlari orasida juda samarali va qulay usul hisoblanadi. Vizual materiallar nafaqat ma'lumotni yodlashni osonlashtiradi, balki ta'lim jarayonida o'quvchining qiziqishini oshiradi va diqqatni jamlashga yordam beradi. Neyropedagogik nuqtai nazardan, miyaning vizual qismlari, xususan, rasm va tasvirlar orqali o'rganish, ma'lumotni saqlashda va eslab qolishda juda samarali.

Takrorlash: Takrorlashning neyrobiologik asoslari, ya'ni sinapslarning kuchayishi va ma'lumotning uzoq muddatli xotirada saqlanishi. Mnemotablitsalar yordamida o'quvchi ko'plab ma'lumotlarni bir vaqtning o'zida eslab qolish uchun takrorlashni osonlashtiradi.

Neuroplastika: Neuroplastika miyaning yangi ma'lumotlarga moslashish qobiliyatini anglatadi. Mnemojadvallar orqali o'quvchilar yangi materialni o'zlashtiradi va miyadagi neyronlar orasidagi aloqalarni mustahkamlaydi..

Kognitiv jarayonlarni faollashtirish: Mnemojadvallar orqali o'quvchi nafaqat materialni yodlash, balki uni analiz qilish, solishtirish va yaratishda ishtirok etadi. Bu miya faoliyatini kengaytiradi va o'quvchining kreativlik qobiliyatini rivojlantiradi. "Mnemotablitsalar" (ya'ni "mnemonik jadvallar") — bu ma'lumotni yodda saqlashni osonlashtirish uchun ishlatiladigan vizual vositalar. Neyropedagogik nuqtai nazardan, mnemojadvallar o'qish va o'rganish jarayonlarini yengillashtirishda foydalidir, chunki ular ma'lumotlarni tahlil qilish va tuzish orqali ongni samarali ravishda jalb qiladi.

Mnemojadvallarning neyropedagogik xususiyatlari quyidagilar bo'lishi mumkin:

Ma'lumotlar tartiblangan va ko'rsatilgan shaklda taqdim etilganda, o'quvchi mavzularni aniqroq tushunib, yaxshiroq eslab qolishi mumkin. Yodda saqlashni mustahkamlashda ham mnemojadvallar ma'lumotni segmentlarga ajratib, o'zlashtirishni osonlashtiradi, murakkab yoki katta hajmdagi ma'lumotlarni o'rganishda foydali bo'lib, o'qish va tushunishni yaxshilaydi.

Mnemojadvallar o'quvchilarga kognitiv qobiliyatlarni qo'llab-quvvatlaydi, mantiqiy fikrlash va taqqoslash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Bu usul orqali o'quvchilar orasida bog'lanishlar yaratish va tizimli fikrlashni kuchaytirish mumkin. Mnemojadvallar yordamida qisqa va samarali ta'lim yo'lga qo'yiladi. Bolalar murakkab ma'lumotlarni qisqa va sodda shaklda o'rganadilar, bu ularning e'tiborini jamlashga yordam beradi va o'qish jarayonini samarali qiladi.

Mnemojadvallar yordamida nutq va tafakkutni rivojlantirish bolalarning ijtimoiy rivojlanishida ham muhim rol o'ynaydi. O'qish jarayonida bolalarga o'zlarini muvaffaqiyatli his qilishga yordam beradi. Yangi ma'lumotlarni o'rganish va eslab qolish osonlashganda, bolalar o'zlariga bo'lgan ishonch ortadi. Bu esa ijtimoiy va emotsional jihatdan rivojlanishlariga ham ta'sir qiladi.

O'quvchilarning shaxs bo'lib shakllinishida mustaqillik, o'ziga bo'lgan ishonchning yuqori bo'lishi, tanqidiy fikr bildira olishi, jamoada o'zini tuta olishi, do'stlarga nisbatan hayrihohlik kabi hislatlarning ahamiyati katta.

Umuman olganda, mnemojadvallar bolalar uchun o'qitish jarayonida qiziqarli va samarali vosita bo'lib, ularning neyropedagogik rivojlanishiga katta yordam beradi. Bu usul, bolalarga o'z bilimlarini yanada chuqurroq o'zlashtirishga va o'rganish jarayonini qulay va qiziqarli qilishga imkon beradi.

Mnemojadvallar miyaning turli qismlariga ta'sir qilib, o'quvchining o'rganish uslubiga mos keladigan metodlarni tanlashga yordam beradi. Misol uchun, ba'zi o'quvchilar vizual tasvirlar orqali yaxshiroq o'rganadilar, boshqalari esa eshitish yoki harakat orqali. Neyropedagogika bu turli xil o'rganish usullarini ilmiy jihatdan o'rganib, mnemojadvallarni ularning ehtiyojlariga moslashtirishga imkon beradi. Mnemojadvallarni turli variantlarda qo'llash mumkin, va ularning har biri neyropedagogik yondashuvlarga asoslanadi. Quyida ba'zi keng tarqalgan mnemojadval variantlari va ularning neyropedagogik asoslari haqida ma'lumot beraman:

Akroniyim yoki qisqartmalarni yaratish, muayyan ma'lumotlar ketma-ketligini yoki ro'yxatini yodlash uchun so'zlarning bosh harflaridan foydalanish.

Neyropedagogik jihatdan asoslaydigan bo'lsak, miyaning eslab qolish uchun qisqa, ma'noli to'plamlarni afzal ko'rishi. Bu usul miyaning tez eslab qolish xususiyatlariga mos keladi.

O'rganish jarayonida kartochkalar yordamida asosiy tushunchalarni yoki so'zlarni tasvirlar bilan bog'lash. Masalan, til o'rganishda so'zlarni rasm bilan bog'lash orqali yodlashni osonlashtirish.

Neyropedagogik tahlil qiladigan bo'lsak tasvirlar bilan birga tushuncha yoki so'zlarni bog'lash miyaning vizual va semantik xotira qismlarini faollashtiradi, shu orqali eslab qolish yaxshilanadi.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, mnemojadvallarni neyropedagogik vosita sifatida qo'llash to'g'ri va samarali bo'lishi mumkin. Neyropedagogika o'quvchilarni o'rganish jarayonida miyaning qanday ishlashini tushunishga asoslanadi, shuningdek, ta'lim metodlari va strategiyalarini miyaning tabiiy ishlashiga moslashtirishga harakat qiladi. Mnemojadvallar esa, aynan shunday metodlardan biri bo'lib, miyaning ma'lumotlarni saqlash va eslab qolish qobiliyatini yaxshilashga yordam beradi.

Fodalanilgan adabiyotlar.

1. Sobirovna, S. Y. (2024). MAKTABGACHA TA'LIMDA NUTQ, MULOQOT OQISH VA YOZISH MALAKALARINING SOHALARI. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 2(1), 52-62.
2. Sobirovna, S. Y. (2023). Creativity in the work of an educator. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(10), 361-367.
3. Yulduz, S. (2024). SYUJETLI-ROLLI OYINLARNING BOLA FAOLIYATIDAGI AHAMIYATI. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 2(1), 44-51.
4. Yulduz, S. (2023). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA EKOLOGIK TA'LIM BERISHNING O'ZIGA XOSLIGI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 21(3), 124-129.
5. Sobirovna, S. Y. (2023). O 'YIN ORQALI BOLA TAFAKKURI VA NUTQINI OSTIRISH. *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR*, 1(3), 93-99.
6. Sobirovna, S. Y. (2022). PEDAGOGNING KREATIVLIGI BOLALAR IJODIY RIVOJLANISHINING ZARUR SHARTI. *PEDAGOGS* jurnali, 1(1), 219-220.
7. Yulduz, S. (2023). KREATIV YONDASHUVLAR ASOSIDA BOLALAR NUTQI VA TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 23(2), 87-92.

8. Sobirovna, S. Y. (2022). KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI O 'QUVCHILAR BILISH FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. PEDAGOGS jurnali, 1(1), 158-160.
9. Sobirovna, S. Y. (2023). METODIST FAOLIYATI ASOSLARI. SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI, 1(5), 108-114.
10. Sobirovna, S. Y. (2024). AESTHETIC EDUCATION AS A TOOL TO LEAD CHILDREN TO PERFECTION. МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА, 2(2), 354-367.
11. Yulduz, S. (2024). Estetik tarbiya bolalarni komillikka yetaklovchi vosita sifatida. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 2(2), 95-106.
12. Sobirovna, S. Y. (2023). Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarga ekologik tarbiya berish. SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI, 1(4), 160-166.
13. Sobirovna, S. Y. (2024). BOLALAR RIVOJLANISHIGA TA'SIR QILUVCHI OILAVIY VA IJTIMOY OMILLAR. Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system, 1(2), 199-204.
14. Sobirovna, S. Y. (2024). BOLALARNI NUTQINI RIVOJLANTIRISHNING NEYROPEDAGOGIK XUSUSIYATLARI. Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system, 1(2), 253-258.
15. Sobirovna, S. Y. (2024). BOLALAR RIVOJLANISH NAZARIYASIDA PIAJENING KOGNITIV RIVOJLANISH MODELI. Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system, 1(2), 193-198.
16. Sobirovna, S. Y. (2024). BOLALAR RIVOJLANISH BOSQICHLARI VA ULARNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system, 1(2), 259-264.
17. Sobirovna, S. Y. (2024). MILLAT ERKI VA RUHI KUYCHISI. PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI, 2(1), 130-132.
18. Sobirovna, S. Y. (2024). MAKTABGACHA TA'LIMIDA STEAM TA'LIM TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH. WORLD OF SCIENCE, 7(5), 512-520.
19. Sobirovna, S. Y. (2024). MAKTABGACHA TA'LIMIDA STEAM TA'LIM TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH. WORLD OF SCIENCE, 7(5), 512-520.
20. Sobirovna, S. Y. (2024). MAKTABGACHA TA'LIMIDA STEAM TA'LIM TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH. WORLD OF SCIENCE, 7(5), 512-520.